

Inhoud

Van de voorzitter	1
Verslag	1
Tekenen van de tijd	2
Interview	3

Secretariaat Unie NKV
Emmaplein 19A
5211 VZ 's-Hertogenbosch
Tel: (073) 69 21 317
Fax: (073) 69 21 322
E-mail: unienkv@knr.nl

Van de voorzitter

Na de presentatie van de toekomstplannen van de Unie NKV bouwen we verder aan een krachtige koepel van katholieke vrouwenorganisaties. De eerste organisaties hebben zich inmiddels aangesloten. Organisaties die zich nog beraden, nodigen wij van harte uit om hun voorbeeld te volgen want onze kracht zit ook in de omvang van de organisatie.

Het gewone werk gaat natuurlijk door, hoewel gewoon... We kunnen terugkijken op ons gastvrouwschap voor een zeer succesvolle internationale conferentie van Andante. Deze conferentie 'Vreemden of vriendinnen' krijgt een vervolg in een studiedag in april. Natuurlijk blijven wij ook alert op de ontwikkelingen binnen de katholieke kerk en laten wij waar nodig onze stem horen. Binnenkort zult u op onze website informatie kunnen vinden over de activiteiten van de Unie NKV en van alle aangesloten organisaties. In de volgende Nieuwsbrief volgt het adres van de website en de datum van lancering.

Ine Aasted-Madsen

VREEMDEN OF VRIENDINNEN

'Vreemden of vriendinnen' was het thema van de eerste tweejaarlijkse studieconferentie van Andante (Vught, 25-28 oktober 2007). 85 vrouwen uit dertien Europese landen, elk met hun eigen taal en culturele achtergrond, verschillend in leeftijd en leefstijl, kwamen bij elkaar om van elkaars 'anders- zijn' te leren en dat bruikbaar te maken in de samenwerking op Europees niveau.

Ze komt uit Letland, is jong, lang, blond en verknocht aan de Katholieke Kerk. Ze is helemaal verontwaardigd dat teksten uit Vaticanum II nauwelijks beschikbaar zijn voor haar land en in haar taal. Een ander is klein en grijzend, komt uit Tsjechië en heeft op haar laptop een prachtige powerpoint-voorstelling van het werk van haar organisatie: vrouwenopvang, een tijdschrift, cursussen. Heel kritisch is ze over hoe in de pers van haar land gespro-

ken wordt over èn geloof èn vrouwen.

Een derde vrouw is ook klein en donker, maar tenerder. Voor de internationale presentatie heeft haar organisatie parfum meegenomen. Ze lijkt te groeien als ze spreekt over verdraagzaamheid voor vreemdelingen in Frankrijk.

Tijdens deze vier studiedagen kijken zij met alle andere deelnemers naar verschillen in culturele achtergrond. De inleidingen en de plenaire bijeenkomsten belichten de kansen en uitdagingen van culturele verschillen steeds vanuit een andere invalshoek. Prof.dr. Maaïke de Haardt spreekt over '*On the challenge of differences: to be different and to make a difference*'. Dr. Jim McDonnell, betrokken bij Signis, de *World Catholic Association for Communication*, laat zien hoe we manipulatie van de pers kunnen ontmaskeren en zelf, als vrouwen, toegang tot de media kunnen krijgen. Met de Duitse theologe prof.dr. Ulrike Bechmann staan de deelnemers stil bij belemmerende factoren in Europese

Studieconferentie van Andante

verhoudingen: oorlogswonden uit het nabije verleden, stereotypen en de voor vrouwen kwetsende houding, woorden en gebaren van de Kerk.

In de Duits-, Frans- en Engelstalige studiegroepen discussiëren steeds acht tot tien vrouwen over de voordrachten en leggen daarmee de basis voor verdere samenwerking. De resultaten uit de studiegroepen worden tot standpunten en vervolgens tot plannen voor de toekomst die aan de achterban van Andante doorgegeven zullen worden.

Enkele daarvan zijn, dat de aangesloten organisaties

- * voor vrouwen overal in Europa mogelijkheden scheppen om elkaar te ontmoeten, naar elkaar te luisteren en over elkaar te leren;
- * vrouwen aanmoedigen hun stem te verheffen tegen onrecht, onderdrukking en vooroordelen; stereotype beelden aanvechten, met name over vrouwen en geloof; en vrijheid van denken en spreken verdedigen;
- * onder vrouwen gebruik van nieuwe media en moderne technieken bevorderen teneinde de be-

staande hindernissen tussen hen af te breken;

* vrouwen aanmoedigen te vertrouwen op hun eigen spiritualiteit en katholieke identiteit;
* in het dagelijks leven, naast een spiritualiteit van liefde en

dialogo, hun vermogen koesteren om zacht en meellevend te zijn.

De accommodatie, Huize Bergen, het Alomtonen-koor, de inspirerende sprekers, de ontvangst op het stadhuis in 's-

Hertogenbosch met de toespraak van de locoburgemeester, de indrukwekkende Eucharistieviering voorgaan door bisschop Muskens met zijn warme homilie over de Samaritaanse vrouw en de prachtige liederen van het Helvoirtse koor, de inzet van alle vrijwilligers, hebben

deze studiedagen tot een groot succes gemaakt. Niet alleen persoonlijk maar ook in beeldvorming is de vriendschap voor andere Europese vrouwen gegroeid.

Meer informatie over tekst en inhoud van de conferentie vindt u op de website van Andante: www.andante-europa.net.

Bewerking van Margriet Blaauw-Reuten, 'Andante Studieconferentie 2007' in Dispuutnieuws (december 2007). Foto's: Marleen Peters-van der Heyden. Margriet Blaauw (KVD) en Marleen Peters (ZijActief Nederland) zijn lid van de Internationale Commissie van de Unie NKV.

TEKENEN VAN DE TIJD

De 'Brief van de Religieuze Instituten', over de tekenen van de tijd, is door 73 congregaties geschreven aan de bisschoppenconferentie. De tekst van de brief waarmee de Unie NKV de

vraag van de congregaties bij de bisschoppenconferentie ondersteunde, mag – met de nodige wijzigingen – overgenomen worden als ook uw organisatie wil reageren.

De brief van de 73 congregaties kunt u vinden op:

www.rk-kerkplein.org/home/themas/r-k_kerk

*Zijne Eminentie Kardinaal Dr. A.J. Simonis
Voorzitter van de Bisschoppenconferentie van de
Nederlandse Kerkprovincie
Postbus 14019
3508 SB Utrecht*

*Kerkrade, 2 november 2007
Betreft: Brief van de Religieuze Instituten in
Nederland
c.c.: Mgr. Dr. M.P.M. Muskens, referent
'vrouw en kerk'*

Eminentie,

De Unie Nederlandse Katholieke Vrouwenbeweging heeft met veel belangstelling kennis genomen van de brief die de 73 congregaties van religieuzen aan u hebben verstuurd. Wij zijn blij dat zij daarin de tekenen van de tijd herkennen. Met een open blik en geest kijken naar het hier en nu is moediger dan de ogen te sluiten voor de realiteit en denken dat het allemaal vanzelf wel goed zal komen. Het lijkt ons goed als ook de leiders van de kerk aandacht besteden aan de inhoud van de brief van de congregaties, die naar onze overtuiging geschreven is uit oprechte

betrokkenheid bij onze katholieke kerk en de toekomst daarvan. Samen met gelovigen verder bouwen aan onze kerk en ons katholieke geloof zal het fundament verstevigen, zonder daarmee het gezag van kerkelijke leiders ter discussie te stellen. Toch kan gezag alleen functioneren als het gedragen en aanvaard wordt door alle gelovigen.

Katholieke vrouwen in Nederland, aangesloten bij de Unie NKV, onderschrijven de behoefte om na te denken over de situatie die ontstaan is in onze Kerk. Respect en waardering van alle gelovigen is daarvoor een eerste vereiste. Wij onderschrijven eveneens de behoefte aan dialoog op het gebied van godsdienst en cultuur. De opmerkingen over de mogelijke emancipatie van vrouwen in de kerk zijn ons uit het hart gegrepen. Voor alle duidelijkheid: dit is geen roep om vrouwelijke priesters. Wij realiseren ons dat de tijd daarvoor niet rijp is. Maar vrouwen kunnen en willen meer dan het poetsen van de kerk en het koper. Wij zouden een beraad over deze thematiek zeer verwelkomen en zijn graag bereid daaraan deel te nemen.

Met hoogachting en vriendelijke groet,

*J.D.M.P. Aasted-Madsen – van Stiphout,
Voorzitter Unie NKV*

KANSEN IN DE KERK

Interview met bisschop Muskens

Vanaf 2001 was Mgr. Muskens referent-bisschop Vrouw en Kerk. Op een of andere manier wordt dit meestal vergeten wanneer zijn afscheid als bisschop van Breda aandacht krijgt. In december heeft de Commissie Overleg Bisschoppen van de Unie NKV een laatste bijeenkomst met hem gehad – en als geschenk twee kippen uit de Novibcatalogus overhandigd. Zijn afscheid is een goede gelegenheid om met hem terug te kijken op het werk van de afgelopen zeven jaar.

De receptie bij het bisschoppelijk paleis verwijst ons naar de andere deur op het pleintje. Huisgenote Willemien Kaauw doet open en hangt onze jassen op, terwijl haar teckel Stefanie ons uitgebreid begroet. In de kamer wordt aan de lange tafel vol papieren ook ruimte gemaakt voor ons. Bisschop Muskens wil over zichzelf niet meer kwijt dan dat hij 'een gewoon gelukkig mens, priester, bisschop en gelovige is'. Zijn wapenspreuk 'Shalom' betekent niet alleen vrede, maar ook welzijn, staat in zijn biografie *Wees niet bang*. Het gaat om geluk, zegt hij tegen publicist en theoloog Arjan Broers (*Opmaat tot Eeuwigheid*).

Hoe kijkt u terug op het referentschap?

'Ik heb met de kerk veel geduld beoefend, en ik heb mooie dingen kunnen doen. Ik ben lid geweest van het ambassadeursnetwerk dat streefde naar meer vrouwen op verantwoordelijke posities. In dat kader is er in het Kurhaus een gesprek geweest met de minister van Sociale Zaken. Mensen waren toen verbaasd dat er zoveel mogelijkheden voor vrouwen zijn in de katholieke kerk. In Utrecht is een vrouw lid van het bisdombestuur met de verantwoordelijkheden van een vicaris, Breda heeft een vrouwelijke dekenaal coördinator, in elke bestuursvergadering zijn vrouwen welkom. Vrouwen in het ambt zit er niet in, maar ik zie kansen voor vrouwen in bestuurlijke functies, ook diocesaan in het bisdom. Vrouwen zouden ook kardinaal moeten kunnen wor-

den of in de Curie van Rome plaats nemen. Op dit moment wordt een van de hoogste posities in de Roomse hiërarchie, de secretaris van de congregatie voor religieuzen, door de Amerikaanse religieuze Sharon Holland vervuld. Een vrouw brengt nieuwe en andere dimensies in het pastoraat of de vergadering. Wat dat nu is,' vraagt hij zich hardop af, 'Dat het alleen al door haar aanwezigheid verandert?'

Van zijn eigen bisdom noemt hij als hoogtepunt de dag voor vrouwen in besturen (Rilland Bath, 2005) en voor vrouwelijke vrijwilligers (Bergen op Zoom, 2003): 'Ik zie ze nog steeds voor mij. Zeshonderd vrouwen die al zingend de kerk binnenkwamen.' Esther voegt toe dat hij in de Bisschoppelijke Commissie voor Vrouw en Kerk, voor het referentschap, een grote stimulans is geweest voor de leerstoel van de Unie NKV. Ook hield hij een warm pleidooi voor de geschiedschrijving van de katholieke arbeidersvrouwenbeweging, toen

haar Vereniging Nederlandse Katholieke Vrouwen opgeheven werd.

Welke vrouw uit de christelijke traditie spreekt u aan? En welke man?

'Zuster Teresa van Calcutta. Ik voel me bevoorrecht dat ik haar heb mogen ontmoeten. De tweede keer, in Rome, kwam ze het lokaal binnen waar ik les gaf aan vrouwelijke religieuzen uit de Derde

Wereld en nam direct plaats op mijn stoel om over haar orde te vertellen. Wat Gandhi niet voor elkaar kreeg – islamitische, hindoestaanse en christelijke studenten bij elkaar brengen – lukte haar wel.

Niet alle mensen die ik ontmoet heb, zijn bekend. Ik heb veel onbekende en inspirerende missionarissen ontmoet in Indonesië. De aartsbisschop van Jakarta, Leo Soekoto, heeft een grote rol gespeeld voor een goede band tussen Nederlanders en Indonesiërs. Diepe indruk op mij maakten zusters in West-Borneo. Zij hebben dertig jaar lang in een melaatsenkolonie gewerkt. Ik vond het al erg om naar mensen met weggrotende lichamen te kijken; en zij probeerden dag in dag uit de pijn te verlichten.

In Indonesië heeft de *adat* (gewoonterecht) gezorgd voor een betere positie van vrouwen. Waar vrouwen veel meer zouden kunnen betekenen, en juist in hun verzoenende rol aangesproken moeten worden, is Afrika: Rwanda, Kenia.'

Priesterlijk, profetisch en koninklijk

In *Wees niet bang* wordt canon 204 van het Wetboek van Kerkelijk Recht aangehaald: gelovigen hebben deel aan de priesterlijke, profetische en koninklijke taak van

Christus. 'Ieder mag verantwoordelijkheid dragen voor de gemeenschap. Alleen de conclusies uit dat koningschap en priesterschap van leken... die moeten nog getheologiseerd en uitgepraktiseerd worden.'

U heeft u wel eens positief uitgelaten over de diakenwijding van vrouwen?

'Tegenstanders zijn bang dat het de eerste stap is van vrouwen op weg naar het ambt. De consequentie zou zijn dat vrouwen ook priester kunnen worden. En argumenten van voorstanders? Dan spreken de tegenargumenten niet aan. Vroeger zijn vrouwen ook diaken geweest maar of dat echt een ambt was, is nog niet uitgezocht, nog niet definitief.'

U gaat een klooster in en laat alles achter. Verheugt u zich

daarop of zijn er zaken die u zwaar vallen?

'Wat ik het meeste ga missen, zijn de liturgievieringen in de parochies. De boeken gaan allemaal weg. Wel ga ik een vergelijkende studie doen naar taoïsme en wijsheidsliteratuur. Economisch en politiek krijgen we te maken met Azië. In dat spoor volgt ook de filosofische en religieuze cultuur, terwijl we daar nauwelijks op zijn voorbereid. Ja soms heb ik dat gevoel dat het me zwaar valt, alles weg te doen. Maar je moet consequent zijn. Ik ga geen honger lijden. Ik zoek stilte en rust en voorbereiding op de eeuwigheid zonder gestoord te worden. En ik laat mezelf niet achter. Wie ik ben, neem ik mee.'

Als we het bisschoppelijk paleis verlaten, regent het inmiddels. Op het plein voor het huis staat een fraai monument met de naam 'de doop is diep van binnen' van de

Arnhemse kunstenaar Jerome Symons. Het is een van de mooie en tastbare dingen die ongetwijfeld verbonden blijven met de tijd dat Tiny Muskens bisschop was van Breda.

Literatuur

Marjet Derks en Marijke Huisman, *Edelmoedig, fier en vrij. Katholieke arbeidersvrouwen en hun beweging in de twintigste eeuw*. Verloren, Hilversum 2002.

Wees niet bang. Het levensverhaal van bisschop Tiny Muskens, verteld aan Arjan Broers, 2004. Valkhof Pers.

Opmaat tot Eeuwigheid. Beschouwingen van Martinus Muskens, bewerkt met Arjan Broers, 2007, Valkhof Pers.

Esther Geertsma (lid van de Commissie Overleg Bisschoppen) en Joanne Seldenrath

WETENSWAARDIG

Alleen samen maak je het verschil

Studiedag Unie NKV op woensdag 2 april 2008 in 's-Hertogenbosch. Eind oktober 2007 trad de Unie NKV op als gastvrouw voor de studieconferentie van de Europese Alliantie van katholieke vrouwenorganisaties ANDANTE (zie blz. 1). Omdat de deelnemers aan de conferentie zeer enthousiast waren over de inleiding van prof.dr. Maaïke de Haardt die de Unieleerstoel aan de Radboud Universiteit in Nijmegen bezet, heeft de Internationale Commissie van de Unie het bestuur voorgesteld deze lezing voor een ruimer publiek toegankelijk te maken. Na haar inleiding 'Verschillen als uitdaging: verschillend zijn en het verschil maken' zal Maaïke de Haardt de deelnemers een aantal vragen en thesen voorleggen om in kleinere groepen te bespreken, afgesloten met een plenaire sessie.

Opgave: voor 29 februari 2008. *Bij:* unienkv@knr.nl of (per post) Secretariaat Unie NKV, Emma-plein 19A, 5211 VZ 's-Hertogenbosch.

Bijdrage in de kosten: € 5,- (leden van bij de Unie aangeslo-

ten organisaties); € 7,50 (niet-leden).

Betaalwijze: voor 29 februari op girorekening 1977676 t.n.v. Unie NKV, Flierenhofstraat 39, 6681 BW Bommel o.v.v.: 'verschil', naam en aantal deelnemers waarvoor betaald wordt.

Deelnemers ontvangen nadere informatie over tijd en plaats.

Jaarvergadering van de Unie NKV op 28 mei 2008 in 's-Hertogenbosch.

Identiteit, studie- en ontmoetingsdag van het Katholiek Vrouwen Dispuut, 15 maart in het Dominicanenklooster te Zwolle. M.m.v. Joke Litjens. KVD-vrouwen hebben voorrang. Info: tel (024) 360 12 85 of karin.eikenbroek@yahoo.com.

Overgave: een nieuwe uitdaging voor feministische reflectie op religie?

Open Studiedagen: 28 maart en 23 mei 2008 in Nijmegen, Catharina Halkes / Unie NKV-leerstoel 'Religie en Gender'. Op 28 maart gaat het over 'overgave en/of genade'. De laatste studiedag heeft dit jaar een feestelijk karakter (25 jaar leerstoel

Feminisme en Christendom, 10 jaar geleden is Maaïke de Haardt benoemd).

Kosten: € 16,- p.d. *Informatie:* OpenStudiedagen@rs.ru.nl.

Vrouw in Kerk en Samenleving, dekenaat Utrecht, houdt 12 april in Utrecht een middag met **Miek Pot**, de schrijfster van *Naar het hart van mijn ziel, 12 jaar in een kluizenaarsklooster*. Informatie bij odilebeckers@hotmail.com.

Omgaan met verdriet en nieuwe stappen zetten

Weekend 1 en 2 maart 2008 in Huissen. Dominicaans Activiteiten Centrum. Persoonlijk verdriet, pijn, beproeving en gemis – zich niet ervoor afsluiten maar ermee leren omgaan en stappen zetten naar nieuwe levensvreugde zodat er ruimte komt voor warmte en nieuw vertrouwen. Begeleiding: Wendela Vuylsteke. *Kosten:* A € 95 B € 125 C € 155; *Cursuscode:* CCS08.

Informatie: info@dominicaanscentrum.nl, www.dominicaanscentrum.nl of tel. (026) 326 44 22.

Overname uit deze Nieuwsbrief is toegestaan met bronvermelding